

'N
overbiddelijke
BESTSELLER

Petra Boers & Rebecca Wilson

ONDERSTE BOVEN

Jouw Nederland
in de jaren

WalburgPers

Deze publicatie verschijnt bij de tv-serie *Ondersteboven. Nederland in de jaren 60* van NTR en VPRO. Eindredactie: Marja Ros; redactie: Mirjam Gulmans, Hellen van Schelven, Lizzy van Winsen; productie: Ellen Heemskerk, Ingeborg Bieze, Jerney Hakkenberg.

ntr:
vpro

© 2016 Petra Boers en Rebecca Wilson, p/a Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

Grafisch ontwerp: Suzanne Hertogs, Anne de Laat (Ontwerphaven)

ISBN 9789462491021
NUR 680
www.walburgpers.nl

Afbeeldingen omslag:
Advertentie DAF 44, Kees van Kooten; Menno van der Meulen

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 juncto het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351 zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Zoveel mogelijk is getracht de eventuele rechthebbenden van de afbeeldingen te achterhalen. Rechthebbenden die in dit verband niet zijn benaderd wordt verzocht zich met de uitgever in verbinding te stellen.

DE BALSEM VAN DE NOSTALGIE

Heeft dit boek zin? Dat lijkt mij niet, eerlijk gezegd.

U zult door het lezen van deze uitgave geen beter mens worden. Ook is het niet ondenkbaar dat u bevangen raakt door een lichte onvrede wanneer u zich, al bladerend, het zelfbeleefde decennium van de jaren zestig herinnert. Zelfs indien u niet behept bent met de gekleurde kortzichtigheid die doet verzuchten dat 'alles vroeger beter was' en dat 'de nostalgie niet meer is wat zij geweest is' kunt u worden overvallen door gevoelens van teleurstelling. Door een lichte droefenis over het verdwijnen van de ethische en esthetische standaarden waaraan de destijds tijden nog als vanzelfsprekend voldeden.

Slechts sporadisch kom je hen, als zeventiger of tachtiger, nog tegen: generatiegenoten die op eenzelfde manier verontwaardigd zijn over de uitverkoop van ouderwetse goede manieren en de teloorgang van eer en geweten. Dus veert u even op wanneer er een keurige oude heer in Nieuwsuur blijkt te zitten.

U kent die man ergens van ...

Nieuwsuur heeft het vanavond over Het Schandaal. Nu verschijnt zijn naam onder in beeld. O, is het dié? Wat is hij dan oud geworden! U wist niet eens dat hij nog leefde. Ze vragen hem naar zijn commentaar.

Gezellige werkkamer heeft hij daar. Een kokostapijt en een Underwood-typemachine. Hij praat nog goed, voor zijn 86 jaar. Wordt hij verdacht in dat Schandaal? Nee, integendeel, gelukkig. Hij kent de ware toedracht, want hij was in 1968 een piepjonge staatssecretaris, of burgemeester, of hoogleraar, of ingenieur bij Rijkswaterstaat. Toen heeft hij al gewaarschuwd dat het mis zou gaan, als er niets aan werd gedaan.

Nu staat hij op om het bewijs van zijn gelijk uit zijn overvolle eikenhouten boekenkast te plukken. Hij heeft een gebreid wollen vest aan onder zijn Harris tweedcolbert. Op de revers prijkt zo te zien een ko-

ninklijke onderscheiding. Er staat zo'n geribbelde, elektrische Philips-straalkachel naast zijn bureau. Nu slaat hij een ouderwetse ordner open. Er zitten minstens duizend getypte brieven in.

In de huiskamer krijgen wij close-upjes te zien. Een antwoordbrief met de handtekening van de toenmalige minister-president. Vier met een oranje marker geaccentueerde regels die allemaal eindigen op een uitroepteken. De drie foto's in zilveren lijstjes op zijn bureau: hijzelf met zijn vrouw op ski's, hijzelf op een staande receptie met die overleden minister van Buitenlandse Zaken, en drie blonde kinderen met een ouderwetse hond.

Waarom is hij zo aangrijpend boos? Machteloos moppert hij: 'In deze vertrouwelijke brief van juni 1969 heb ik de minister persoonlijk gewaarschuwd dat het zogenaamde *gentleman's agreement*, waarin de betrokken partijen slechts beloofden hun best te zullen doen, van nul en generlei waarde was: zij legden zich immers nergens op vast? Nou vraag ik u!' roept hij triomfantelijk, maar met een natte mond. Zo dichtbij hoeft de camera nu ook weer niet te komen.

Kwam zijn vrouw maar binnen, met het theeblad en een schaal koekjes. Leeft zij nog? Dan houdt zij zich kennelijk schuil.

Deze laatste jaren van hun leven heeft haar man hier op zijn zolderkamer met de schuine wanden lopen ijsberen en zitten broeden. Elke dag tot laat in de avond bezig met een zaak die toch nooit meer kan worden gewonnen. Vrijwel alle verantwoordelijken van toen zijn overleden. De mensen in het land weten niet eens meer waar het om gaat. Alleen hij nog maar, alleen haar man.

En nu is de televisie gekomen. Dat is een ramp.

Morgen zal hij weer helemaal hyper zijn. Gaat hij links en rechts bellen of ze Nieuwsuur wel hebben gezien en denkt hij dat de zaak wordt heropend. Gaat hij weer allemaal nieuwe ordners en transparante mappen kopen en godbetert ook nog zo'n tablet en een smartphone. Zij had toch zo gehoopt dat hem na dit gesprek de schellen van de ogen zouden vallen en dat zij samen nog wat leuk hadden kunnen doen in die paar resterende zomers. Toen die redactrice belde had zij moeten zeggen dat hij geen bezoek mocht ontvangen.

Ze heeft een verschrikkelijke fout gemaakt.

Achter de deur van zijn studeerkamer staat ze met een bonzend hart te luisteren. Vanavond zal ze beneden op de Chesterfieldbank hand in hand met haar man naar deze uitzending zitten te kijken. En als het is afgelopen trekt hij een fles wijn open – terwijl hij helemaal niet mag drinken voor zijn bloeddruk – en hij zal roepen: 'Eindelijk gerechtigheid, Jeanne! Het is niet voor niets geweest! Nu gaat die hele sodemieterse tent ondersteboven! En er gaan koppen rollen hoor, wat ik je brom!' En zij zal zeggen: 'Lieverd, zullen we wat aan je tanden laten doen?'

Heeft dit boekwerk zin voor u? De vraag kan wellicht beter luiden: heeft u zin in dit boek? Of, nog nauwkeuriger gesteld: heeft u na het zien van de achtdelige VPRO/NTR-televisiedocumentaire *Ondersteboven* nog wel zin in een papieren toevoeging aan dit tijdsbestek?

Ik spreek puur *à titre personnel* wanneer ik hierop antwoord met een juichend 'Ja!' Er kunnen mij namelijk nooit genoeg boeken verschijnen over de jaren die achter mij liggen. Hier doel ik op de tientallen fotoboeken over oud Den Haag, over de Haagse tram, over het Haagse portiek; *De historische sensatie: het Rijksmuseum geschiedenisboek*, met vijftig verhalen over unieke voorwerpen in het Rijksmuseum; het bedwelmende *Nederland, een objectief zelfportret in 51 voorwerpen* van Wim Brands en Jeroen van Kan; *Gouden jaren* van Annegreet van Bergen; *Blits!* en *Mieters!*, de twee Baedekers van Wim Daniëls over respectievelijk de taal van de jaren vijftig en de taal van de jaren zestig; en ga zo maar door.

Ik ben bovendien zo verguld met dit prachtboek over de jaren zestig, omdat het boek me uitnodigt zélf aan de slag te gaan mijn geheugen op te frissen. En omdat ik, het zal de leeftijd wel weer wezen, nog altijd vele malen liever een boek opensla dan dat ik de afstandsbediening op de televisie richt of een dvd opzet.

Kees van Kooten

TERUG NAAR DE SIXTIES!*

HAAL HET ONDERSTE BOVEN UIT UW (SENIOREN)BREIN

TERUGRIJDEN

■ Sensomotorisch gebied

26
(Terug)Blik op de weg
Politiepioniers te Porsche over hoe Nederland écht niet kon rijden.

84
Bermpicknick?
Hoera voor de hors d'oeuvre! Proef die picknick van toen (of die fuif, of die cocktailparty).

94
Je bent wat je bromt
Nozem, nufje, natnekker.
Welke brommer reed u?

98
Het vakantieklaverblad
Zelfhypnose: stap weer in die te krappe auto en beleef het reisgeluk van toen.

TERUG NAAR SCHOOL

■ Frontaalkwab

12
Reanimeer uw Rijam
Knip, scheur, plak, kras en bewonder.
Hoe zag uw schoolagenda eruit?

36
Geboren voor een dubbeltje?
Drie kinderen vertellen over hun onderwijsprong. Plus: teken uw eigen familieonderwijsstamboom.

64
Leegloop in de pastoorsfabriek
Rust, reinheid en radio's. Hoe het onderwijs in een eeuwenoud instituut volledig op de schop ging.

72
Eerder dan het Maagdenhuis
De spectaculaire bezetting van de Tilburgse Karl Marx-Universiteit.

TERUGWERKEN

■ Pariëtaalkwab

14
Werk! Werk! Werk!
Het motto van de wederopbouwjaren betaalt zich vanaf begin jaren zestig terug. Totdat...

18
Hoera! De vrije zaterdag
'Een heel gezellig idee.'

24
Knappe mannen voor vuil werk
Hoe de eerste gastarbeiders jaloezie opwekten bij de Hollandse man.
En liefde bij de meisjes.

78
Vrouwenberoep nummer 1
'Een spannende toekomst als huisvrouw!'

80
Werk aan de vrouw
Feministen van het eerste uur:
'Ik moest eens een goede beurt krijgen, zeiden mannen.'

96
De allereerste journaalpresentatrice
Eugénie Herlaar: 'Geen idee dat ik een doorbraakvrouw was.'

TERUGWONEN

■ Hippocampus

20
Rekjesgekte! Welke had u in huis?
Vul in, die Tomado-rader.

41
Sixties vensterbankgeluk
Fuchsia? Dahlia? Dieffenbachia?
Puzzel met uw plantjes van toen.

LEGENDA: THEMALEZEN

Wilt u verder lezen over een van de acht thema's van de tv-serie *Ondersteboven*? Let dan op de volgende icoontjes.

1. Welvaart

2. Onderwijs

3. Geloof

4. Muziek en jeugdcultuur

5. Emancipatie

6. Stad en platteland

7. Kunst en beeldcultuur

8. Afbrokkelend gezag

86

Woondromen... en woonontwaken
Hoera voor hoogbouw, groeikern en highway? Hoe woonidealen van de wederopbouw nét even anders uitpakten.

88

Woonmemory
Herinnert u zich uw woondromen of -nachtmerries nog?

TERUGGELOVEN

 Prefrontaalkwab

44

Kerk in beroering
De kerkvensters moesten open. Maar niet te ver.

46

Een gezegend paar
Het mocht niet. Toch deden ze het. Gesprek met een ongehuwd samenwonende priester.

67

Uw kerke(n)pad
Viel u van uw geloof of vond u juist nieuwe spiritualiteit? Licht uw eigen doopceel.

76

Gescheurde gereformeerden
Zo rukte de kerkscheuring een familie uit zijn verband.

114

Doodgeboren torens
Raadsel: nieuwe kerkgebouwen schieten als paddenstoelen uit de grond terwijl de kerken leeglopen. Hoe komt dat?

TERUGZWEVEN

 Hypothalamus

28

Wat is er over van uw idealen van toen?
Doe de Ondersteboven Idealen-APK. Samen met uw sixtiesvrienden of -partner.

112

Gaat u mee met de giechelgoeroe?
Leer (alsnog) mediteren als The Beatles.

126

Instant karma
Negen levenslessen van een oerhippie. Neem ze mee.

TERUGWIPPEN

 Pijnappelklier

45

Het legendarische praatje van bisschop Bekkers
Gaat heen en vermenigvuldigt u ... of juist niet.

54

De top 5 taboes over seksualiteit
De "eerste" abortusarts: 'Mensen kwamen met drommen naar ons spreekuur.'

92

Een oud-Margriet-redactrice vertelt
'Voor het eerst kwam er seks in de Margriet.'

106

Blootgewoon!
Test uw naaktmoraal. Onderwerp u aan het grote Ondersteboven Zeden-Zelfonderzoek®

TERUGKIJKEN

 Centrum van het zien

34

De mooiste veilig-werkenposters
Zo waarschuwden ze u tegen ongelukken in kleine (werk)hoekjes.

58

Verboden voor condooms en maandverband
Een tv-reclameman van het eerste uur: 'Het waren de gouden jaren.'

62

De verslavendste rookreclames
Uche, uche, uche! Herinnert u ze zich nog?

118

Wat droeg u (niet)?
Hot pants, miniskirt, nokini. Sixties-aankleedpop-mode.

122

Provo in de provincie
Lichtend voorbeeld voor Amsterdam: de spelende Luuksmens in magies Maastricht. Maak alsnog dat speespak.

TERUGLUISTEREN

 Temporale kwab

48

Van tieneridool tot tuttebel
Hoe de razendpopulaire Anneke Grönloh door The Beatles werd onttroond.

52

Beatstadband Supersister
Spelen voor 150.000 hippies.

68

De grote invloed van Hitweek
Muziek luisteren met gelijkgestemde jeugdigen. Bij welk 'luisterkorps' sluit u zich aan?

102

Festival-fever, ook in Limburg
De organisator: 'In Meerlo betekent pop neuken.'

120

Uw eigen Transistor Top Tien(eke)
Vergeet al die ouwe schijven niet. Leg ze definitief vast voor het nageslacht.

TERUGKLEUREN

 Achterhoofdsqwab

40

Hoe raar was uw haar?
Kleffe kuif, hoge suikerspin, vette slierten? Teken en kleur uw eigen raar-haar-geschiedenis.

51

KleurPlaat
Kleur de beroemdste lp-hoes van toen.

71

KleurBoek
Kleur de best-sellendste boekcover van toen.

105

KleurPop
Kleur het populairste popfestival van toen.

EN VERDER

 Kleine hersenen

3 **De balsem van de nostalgie**
– voorwoord door Kees van Kooten

8 **Ondersteboven: Voor een sixtiesfris geheugen**
– inleiding

11 **Gezien op tv: Ondersteboven, de acht thema's**

128 **Bronnen en beeldverantwoording**

* De terug-categorieën zijn verbonden met de daarvoor verantwoordelijke functiegebieden in uw brein. Hoewel dit beeld geen enkele wetenschappelijke pretentie heeft, is het niet onmogelijk is dat u de verschillende gebieden voelt oplichten bij het bekijken van dit boek.

